

Република Србија
ФАКУЛТЕТ ПЕДАГОШКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Број: 01-3745/1
4.9.2018.
Јагодина

На основу члана 70. став 4. Статута, Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу обавештава јавност

I. Ставља се на увид јавности завршни рад на мастер академским студијама, под називом *Истраживачки приступ упознавању предшколске деце са штолом и њеним утицајем на околину*, кандидата Тијане Марић и *Извештај комисије за оцену и одбрану наведеној завршној ради* број 01-3726/1 од 04.09.2018. године.

II. Извештај Комисије ставља се на увид јавности објављивањем на сајту Факултета. Завршни рад на мастер академским студијама и извештај комисије стављају се на увид јавности у библиотеки Факултета.

III. Рок објављивања: 8 дана.

IV. Примедбе и предлози на урађени завршни рад на мастер академским студијама и извештај комисије достављају се у предвиђеном року преко пословног секретара.

Достављено администратору и библиотеци, и истакнуто на огласној табли 04.09.2018. године.

Самостални стручно-технички сарадник
за студије и студентска питања – мастер
и докторске студије

Милан Љукчи
Милан Љукчи

4.9.2018
57261

ФАКУЛТЕТ ПЕДАГОШКИХ НАУКА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ,
ЈАГОДИНА

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПЕДАГОШКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ, ЈАГОДИНА

Одлуком Наставно-научног већа Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, бр. 01-2970/1, донетој на седници одржаној 27. јуна 2018. године, образована је Комисија за оцену и одбрану завршног рада на мастер академским студијама, под називом *Истраживачки приступ упознавању предшколске деце са топлотом и њеним утицајем на околину*, кандидата Тијане Марић II-2/2017-МС, у саставу:

Председник:

Проф. др Емина Копас-Вукашиновић, редовни професор Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, за ужу научну област Педагогија, и

Чланови:

1. Др Биљана Стојановић, доцент Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, за ужу научну област Педагогија
2. Др Ирена Голубовић-Илић, доцент Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, за ужу научну област Методика наставе природе и друштва, ментор.

На основу процене мастер рада Комисија подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

Мастер рад под називом *Истраживачки приступ упознавању предшколске деце са топлотом и њеним утицајем на околину* написан је у обиму од 79 страница.

Након садржаја рада (2 странице) следи текст мастер рада, који је систематизован у следећа поглавља.

1. Увод (2 странице)
2. Теоријски приступ истраживању (31 страница)
3. Методолошки приступ истраживању (4 странице)
4. Анализа и интерпретација резултата истраживања (27 странице)
5. Закључак (4 странице)
6. Литература (3 странице)
7. Прилог (2 странице)

У **уводном делу** рада је истакнуто да дете у интеракцији са околином и људима у њој упознаје све оно што га окружује, укључује се у реални свет и остварује сопствени идентитет. Истраживачки приступ у чијој је основи радознали поглед детета на окружење, омогућава му да размишља, изучава феномене и делује на материјални свет и објекте у свом окружењу настојећи да их разуме, употреби, трансформише. Кандидат наглашава да

би, према концепту савременог васпитно-образовног рада, васпитачи требало да детету омогуће да истражује, уочава нове везе, проналази податке и анализира их, односно да трага за потенцијалним решењима неког проблема или испитује неку своју претпоставку. Од условия које обезбедимо деци у средини коју желимо да истражују, од нашег подстицања и усмешавања зависи њихова заинтересованост, мотивација, способност усвајања знања, стварања појмова и уопште интелектуални развој детета. Док се игра, дете истражује свет око себе, сопствене могућности, проналази и измишља нове могућности деловања у различитим ситуацијама, па је зато важно да активности деце буду истраживачког карактера.

Теоријски приступ истраживању кандидаткиња започиње дефинисањем кључних појмова значајних за истраживање - истраживачки приступ, истраживачке методе, топлота, предшколски узраст. У наредном поглављу *Истраживачки приступ упознавању околине*, посебну пажњу посвећује суштини и значају примене таквог начина рада у области Упознавања околине. При том истиче да проучавање, истраживање и откривање појава и процеса у окружењу прате одређени психолошки доживљаји у којима преовладавају снажне емоције, мотивација, знатиље и задовољство новим сазнањем, уз истовремено развијање основних научних поступака и концепата, развијање способности и вештина посматрања, класификовања, упоређивања, предвиђања и других. На тај начин се дете оспособљава за самообразовање, разумевање путева и начина долажења до нових сазнања и научних истина. Током истраживачког рада на активностима се, поред мисаоних (упоређивање, анализирање, закључивање и др.), развијају и мануелне вештине и способности деце, они се социјализују и оспособљавају за тимски рад, развијају вештине комуникарања, доношења одлука, објашњавања, образлагања и аргументовања сопствених идеја и ставова, уче се прецизности у изражавању, богате и проширују свој речник, развијају технолошку и радну дисциплину. Рад на решавању заједничких задатака или истраживању заједничке теме међу децом једне групе, сем одређених међуодноса, доприноси и развоју одређених карактерних особина деце - одговорности, истрајности, упорности, стрпљења и других.

Из људске потребе да открива природу, њену суштину, прилагођава је себи и својим потребама, проистекле су *истраживачке методе*, којима је посвећено наредно поглавље. Оне настају као последица или решење дугогодишњег захтева да се васпитно-образовни процес интензивира, учини ефикаснијим и обезбеде већи васпитни утицаји на децу. Суштина истраживачких метода је да деца самостално долазе до сазнања уз истовремено радијање умећа, вештина и метода интелектуалне делатности. Кад год се створе услови и за то укаже могућност, децу би требало упутити и омогућити им да истражују и самостално откривају појаве, процесе и односе у свом окружењу. Да би могла да откривају, истражују деца морају имати могућности да слободно манипулишу предметима, испитују односе и везе међу појавама и стварима, експериментишу са околином тако што ће изазивати реакције и варирати своје поступке. На тај начин неће примати готове информације, већ ће у процесу сазнавања пролазити кроз сличне фазе као и научник у потрази за научним истинама.

Учење у коме доминирају истраживање и откривање је активно, а као такво води ка вишем степену трансфера и трајнијој ретенцији знања, а повећава мотивацију и развија способност решавања проблема. Кандиданткиња напомиње да истраживачке методе задовољавају и аутентичне развојне потребе деце, тако да је њихова примена у васпитању и образовању предшколске деце неопходна.

Саставни део истраживачког приступа је и учење путем открића о коме говори следеће поглавље, а које је присутно кад деца сама откривају неку чињеницу, правило или законитост. Кандидаткиња наглашава да је учење путем открића слично учењу путем решавања проблема, а супротно рецептивном учењу. Његова суштина је у томе што деца на основу познатих правила и генерализација проналазе нове случајеве и примере, развијају опште методе решавања проблема, структуришу чињенице које уче тако да их могу примењивати у различитим ситуацијама, развијају позитивне ставове према оригиналним идејама, различитим могућностима, а то је пут формирања аутономије детета у интелектуалном раду.

Интензивна мисаона активност деце неопходна је и приликом учења путем решавања проблема, које је такође један од елемената истраживачког приступа и наредно поглавље у раду. Решавање проблема карактеришу постојање тешкоће, неке препреке или до тада деци непознате ситуације, противвречје између познатог и непознатог, увиђање односа између датог и задатог с једне, и интензивна, свесна, усмерена, стваралачка мисаона активност деце, с друге стране. Проблемске ситуације и проблеми које васпитачи постављају деци требало би да су атрактивни, провокативни, деци занимљиви, да захтевају одређен мисаони напор, али да буду примерени способностима, узрасту и могућностима деце. Решавање проблема подстиче развој аналитичког, хипотетичког и дивергентног мишљења деце, али је потребно створити такву атмосферу да дете слободно исказује своје мишљење и претпоставке, могућа решења проблема (то обично чине отворена, мотивисана, заинтересована и активна деца), да поставља питања, одабира активности, тражи додатне информације, па чак и да, у одређеној мери, иде странпутицом и да греши.

У поглављу *Интерактивно учење* истакнуто је да би васпитач и дете у васпитно-образовном процесу требало да буду партнери, односно да васпитач не „зид“ сам у дететовој глави грађевину знања, већ да то чине заједно, кроз интеракцију, тако да учење представља процес конструкције знања. Кандидаткиња наводи карактеристике, предности, али и потенцијалне ризике које примена оваквог начина учења подразумева.

Још један од начина да се подстакну дечја иницијативност, самосталност, иноваторство, негују креативност, стваралаштво и деца подстичу на истраживање јесте дивергентно учење. То је такав облик интелектуалне активности која подразумева стварање што оригиналнијих и неочекиваних замисли, идеја, предлога, флексибилност мишљења, инвентивност и откривање различитих, алтернативних путева решења једног проблема. За његову реализацију потребни су опуштена клима, толеранција, стрпљење показивање интересовања и уважавања деце од стране васпитача, а уздржавање од критика, подсмеха и/или прећутног фаворизовања неких идеја.

У поглављу које је кандидаткиња насловила *Учење које се ослања на различита средства* наведени су опрема, прибор, дидактички материјали, техничка помагала и друга средства која деци омогућавају и олакшавају истраживање. Што више чула ангажују, деци су интересантнија, привлачнија, повећавају и продубљују њихову радозналост, жељу за сазнавањем.

У поглављима *Примена истраживачких метода* и *Улога васпитача у примени истраживачке методе* кандидаткиња објашњава да процес истраживачке делатности, тражење одговора на питања манипулацијом предметима, обезбеђује детету да стекне најважније вештине и да ојача везу како између себе и родитеља, тако и између себе и васпитача. Чињеницу да је дечја природна радозналост најбољи пут ка учењу и да се без

стимулације дететове активности његови потенцијали неће остварити и реализовати требало би да познају и родитељи и васпитачи. Детету се на тај начин омогућава истраживање света и задовољавање природних развојних потреба уз активно развијање свести о последицама сопствених активности. Кандидаткиња поред истраживачких активности у радној соби истиче и значај истраживања која се одвијају на отвореном, у којима је задатак васпитача да обезбеде интересантне материјале који ће изазвати нове активности и игре и бити довољно интригантни и провокативни како би се радозналост деце продубила, повећала, а истраживање наставило. Такође, наводи захтеве које би истраживачке игре требало да испуне и фазе које подразумева добра и потпуна припрема истраживачких активности. Дете је поносно када може само да реши задатак, да изведе закључак, да се такмичи са вршњацима, да се афирмише, па би његову тежњу за откривањем и сазнавањем требало искористити, неговати је и развијати. Добар васпитач омогућава детету да што више пита, прати његово напредовање, процењује када га треба похвалити и охрабрити за савладавање нових задатака. Сваки захтев неће подједнако утицати на мисаону активност и мотивацију сваког дета, нити ће бити подстицајан и у функцији развоја дечјих способности због чега је потребно да васпитачи уважавају принцип индивидуализације, да добро познају и уважавају дечје могућности како би према њима одмерили своје захтеве, да им пружају подршку у свим ситуацијама и подстичу њихову иницијативу. Услови неопходни да би се истраживачке активности успешно реализовале су: 1) да васпитачи добро „владају“ техником вођења хеуристичког разговора, односно да су компетентни за остваривање истраживачких активности; и 2) да добро познају садржаје које обрађују, како би могли да поједноставе објашњења, образложења и дају адекватне одговоре на поједина дечија питања.

Теоријски приступ истраживању кандидат завршава поглављем које носи назив *Топлота и топлотне појаве*. У њему су детаљно објашњени и разграничени појмови *топлота* и *температура*, наведени облици прелаза/преношења топлоте, промене стања воде и процес кружења воде у природи као последице деловања топлоте и садржаји које би деца током боравка у вртићу требало да усвоје о топлоти и топлотном појавама. Саставни део овог поглавља су примери једноставних, занимљивих и узрасту прилагођених огледа које је кандидаткиња издвојила и прилагодила тако да их васпитачи, применом истраживачког приступа, могу демонстрирати деци, извести их уз дечију помоћ или их задати деци како би самостално усвојили неки од наведених садржаја о топлоти и топлотном појавама.

Методолошки приступ истраживању обухвата проблем истраживања одређен питањем *Да ли је могуће и на који начин применити истраживачки приступ приликом упознавања деце предшколског узраста са садржајима о топлоти?* и предмет истраживања који се односи на *истраживачки приступ упознавању предшколске деце са топлотом и њеним утицајем на околину*.

Циљ истраживања био је да се испитају и утврде ставови васпитача о примени истраживачког приступа у области Упознавања околине и таквом начину рада након огледне, усмерене активности о топлоти. Из овако постављеног циља истраживања произашли су следећи задаци: 1) испитати учесталост примене и ставове васпитача о истраживачком приступу у раду реализацији усмерених активности из Упознавања околине; 2) навести кроз примере добре праксе различите могућности примене истраживачких активности путем којих се деца предшколског узраста могу упознати са

садржајима на тему *Топлота* из Упознавања околине, 3) испитати ставове васпитача о усмереној, огледној активности на тему *Топлота*. Следи јасно детерминисана *општа хипотеза* да су ставови васпитача о примени истраживачког приступа у области Упознавања околине, као и о примени таквог начина рада приликом обраде садржаја о топлоти, позитивни. Полазећи од опште хипотезе, а у односу на постављене задатке истраживања, утврђене су и *посебне хипотезе*.

Истраживање је обављено током јуна месеца 2018. године у Чачку, у предшколској установи „Моје детињство“ и састојало се из три дела: 1) анкетирања васпитача у вртићу „Младост“ како би се утврдила учесталости примене истраживачких метода у раду васпитача када је у питању област Упознавања околине, 2) реализација усмерене активности са примерима добре праксе и применом истраживачког приступа у обради садржаја о топлоти (усмерену активност реализовала је кандидаткиња) и 3) анкетирање васпитача (који су посматрали огледну активност) и испитивање њихових ставова о одгледаној активности, односно о примени истраживачког приступа у раду са предшколском децом. Обрада података подразумевала је статистичку анализу ставова васпитача о тврђњама у оквиру анкетног упитника, израчунавање индекса скалне вредности (ИСВ) и (само)критичку анализу припреме и реализације огледне активности.

Анализу и интерпретацију резултата истраживања кандидаткиња је представила у последњем делу рада на тај начин што их је, према утврђеним задацима истраживања, систематизовала у три засебна поглавља: 1) *Ставови васпитача о примени истраживачког приступа у области Упознавања околине*; 2) *Могућности и практични примери примене истраживачких активности на тему Топлота*, у коме кандидаткиња представља различите начине и примере добре праксе које васпитачи могу применити да би децу предшколског узраста упознали са поменутим садржајима, и 3) *Ставови васпитача о реализованој огледној активности*, у оквиру кога су представљени ставови васпитача који су присуствовали огледној активности и њихови утисци о посматраном (примењеном) начину рада.

Када су у питању ставови васпитача о заступљености и учесталости примене истраживачке методе у њиховом раду, кандидаткиња их је анализирала и интерпретирала са аспекта степена образовања и дужине радног стажа анкетираних васпитача. Резултате анализе је представила табеларно и графички, а они показују да сви испитаници, без обзира на степен образовања и дужину радног стажа, сматрају да истраживачке методе у свом раду користе редовно; генерално познају значај примене разноврсних метода и средстава када је у питању рад са децом предшколског узраста; децу подстичу да активно, самоиницијативно учествују у активностима, док им они пружају подршку; користе огледе и подстичу децу да их самостално изводе; постављају проблемске ситуације и децу подстичу да трагају за њиховим решењима; охрабрују их да питају, износе своја мишљења, практично их проверавају и на тај начин истражују, при том више важности придају процесу, него самом продукту игре и истраживања, а у раду примењују знања стечена стручним усавршавањем (округли столови, семинари, стручна предавања) и користе савремену литературу. Наведени подаци потврђују претпоставку да васпитачи не примењују често истраживачки приступ у реализацији усмерених активности из Упознавања околине, али да су њихови ставови о томе позитивни.

Поред огледа које је кандидаткиња навела у теоријском делу рада, посебно значајним сматрамо поглавље *Могућности и практични примери примене истраживачких*

активности на тему Топлота, са примерима добре праксе и припремом за усмерену, односно огледну активност чијој су реализацији, у наставку истраживања, васпитачи присуствовали. У овом поглављу кандидаткиња је детаљно анализирала поједине дидактичко-методичке сегменте поменуте огледне активности - методе и облике рада који су коришћени, средства рада и делове активности који су реализовани у складу са захтевима истраживачког приступа. Васпитачима који су посматрали реализацију те активности, практични примери су били интересантни, подстицајни и инспиративни, чиме је друга посебна хипотеза потврђена.

Анализу и интерпретацију резултата истраживања кандидаткиња завршава поглављем *Ставови васпитача о реализованој огледној активности*. У складу са очекивањима њихови ставови били су позитивни, што потврђују вредности индекса скорних вредности с једне, и изразито позитивни ставови о томе да су током огледне активности запазили истраживачки приступ, да је кандидаткиња питањима водила децу до нових знања о топлоти, али да су деца до решења и закључка долазила сама и да су употребљене методе допринеле подстицају радозналости и истраживачког духа деце. Негативан став је уочен само код последње тврдње (3 испитника је сматрало да се садржаји чију су обраду посматрали могу успешније реализовати другачијим избором метода), што, међутим, није утицало на чињеницу да већина анкетираних васпитача има потитивне ставове и да одгледану активност позитивно оцењује.

У поглављу **Закључак** кандидаткиња напомиње да је обавеза васпитача да свој рад иновирају, непрестано га чине квалитетнијим, ефикаснијим и деци занимљивијим, а да истраживачке активности комбиноване са игром, креирање подстицајне средине и различитих ситуација у којима ће дете развити своје потенцијале, управо то омогућавају. Нова образовна парадигма подразумева бројне промене у односу на традиционални начин рада: дете уместо *објекта*, постаје *субјект и актер* свих збивања и активности у васпитно-образовном процесу; уместо *садржаја* (шта) много су битнији и у први план долазе *начини* (како) усвајања знања; уместо да *памти*, сада је много важније да дете *размишља*, а однос васпитача и деце је *партерски*. Истраживачки приступ доприноси модернизацији васпитно-образовног рада, подстиче интензивнију примену индивидуалног облика рада који је услов и претходи оспособљавању деце за самоучење и самообразовање, обезбеђује активније учешће дете у процесу сазнавања заснованог на мисаоној активности и утиче на повећање квалитета и трајности дечјих знања, а став васпитача о таквом начину рада је позитиван. Детаљ на који кандидаткиња указује на самом kraju рада, а који никада није занемарљив, је да у пракси постоји велики раскорак између *требало би* и *јесте*. Међу васпитачима постоје и свест и знање да су промене у васпитно-образовном раду неминовне, они познају начине и могућности иновирања свог рада, предности примене истраживачког приступа и потребу мисаоног ангажовања деце током активности, али конкретни докази који говоре у прилог томе и потврда да што мисле то и раде, не постоје.

Закључак и предлог

Истраживачка метода ослања се на способност и потребу предшколског детета да експериментише, да изазива појаве у околини, да самостално, на основу властитих активности, конструише знања, открива узроке и последице свог делања, уочава својства, међусобне односе и повезаност предмета и појава у свом окружењу. Она је

саставни део истраживачког приступа и један од значајних предуслов успешне и квалитетне реализације васпитно-образовног рада у вртићима. Имајући у виду да је кандидат у свом раду навео опште карактеристике истраживачког приступа, издвојио садржаје о топлоти који се могу реализовати применом таквог начина рада, навео огледе које васпитачи могу користити приликом обраде наведених садржаја, примере добре праксе и припрему за реализацију усмерене активности на тему *Топлота*, детаљно приказао резултате ставова васпитача о истраживачким методама и активностима уопште, а затим и о одгледаној огледној активности на тему *Топлота*, овај мастер рад представља оригиналан и значајан допринос даљем развоју Методике упознавања околине и квалитетнијој организацији рада васпитача са децом у предшколским установама.

Комисија, у складу са наведеним, предлаже Наставно-научном већу да усвоји поднети извештај и одобри јавну одбрану завршног мастер рада на тему *Истраживачки приступ упознавању предшколске деце са топлотом и њеним утицајем на околину*, кандидата **Тијане Марић**.

Комисија:

Проф. др Емина Копас-Вукашиновић, редовни професор Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, за ужу научну област *Педагогија*, председник

др Биљана Стојановић, доцент Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, за ужу научну област *Педагогија*, члан

др Ирена Голубовић-Илић, доцент Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, за ужу научну област Методика наставе природе и друштва, ментор